

פעולת השבת

הרב שלמה אבינר

עניינה של שבת בראשית – מנוחה: "ביום הניח ה' לך"¹. וממה אנו נחים? "מעצבך ומרוגזך ומן העבודה הקשה אשר עובד בך"². יש כאן שלוש מדרגות של טרדת הנפש. מדרגה אחת – 'עבודה קשה'. אדם קם השכם בבוקר לעבודתו, מכלה כוחו במאמציו, מתרוצץ ממקום למקום, חוזר לביתו, טועם משהו, ונופל על מיטתו שבור ורצוצן, ישן מעט, ושוב הוא נאלץ לשלוף מן המיטה את גופו הדווי, ממחר לחטוף פת שחרית ושוב הוא רץ מכאן לשם. מעגל של אכילה-עבודה-שינה, וחוזר חלילה. האם אלו חיים הראויים לשמם?! מהלך חיים זה מונע מן האדם לגלות את סגולותיו המהותיות, את צלם אלוקים שבו, את הסגולה הישראלית שלו. חיוני לנוח מכל זה, במנוחה שאין מטרתה לאפשר לאדם לעבוד למחרת קשה יותר. לא לנוח כדי לעבוד, אלא מנוחה שעניינה השתחררות. כמובן, איננו מתנגדים לעבודה חס ושלום, אנו אנשי 'תורה ועבודה', אולם אין להתעלם מכך שהעבודה הקשה חוסמת את האדם ומונעת ממנו לגלות את כוחות הקדושה שבו. יש להשתחרר מדי פעם ממהומת חיי החול, המעכבת את הדבקות האלוקית מלהופיע.

מדרגה שניה – "רוגזך" – זהו מצב גרוע מ'עבודה קשה'. האדם אינו עובד קשה מבחינה פיזית, אבל מעצבנים אותו כל הזמן, מעייפים אותו מבחינה פסיכולוגית. לעתים עייפות זו חמורה מעייפות גופנית. למשל, עבודתו של סוחר אינה קשה מבחינה פיזית, אבל דרכי המשא ומתן עלולים לתסכל אותו. עליו לרוץ ולקנות, למכור, ללוות כסף בבנק, הסחורה 'עומדת' והריבית 'אוכלת'. הוא אמנם יושב נינוח על כסאו בחנותו כל העת, אבל עצביו נמרטים.

כך הוא למשל בעניין אב שמוטל עליו לטפל בתינוקו. יש אבות שאינם מצליחים בכך. התינוק קופץ מכאן לשם, מתעקש וממאן בכול. אומרים חו"ל: "קל יותר לנטוע מטע זיתים בגליל מאשר לגדל תינוק אחד בארץ ישראל"³. עבודה זו אינה מתאימה לו. זו החלפת "מלאכת אנשים לנשים ומלאכת נשים לאנשים"⁴, שהיתה אחד הסממנים של השעבוד הקשה במצרים. בסיומה של עבודה מעין זו מרגיש אדם סחוט ועייף, יותר מאשר בתום מאמץ פיסי קשה.

1. ישעיהו יד, ג. 2. שם. 3. בראשית רבה כ, טו. 4. סוטה יא, ב.

מצב גרוע מכך יש במדרגה השלישית – "עצבך". האדם עצוב. עצוב לו כי אינו יודע "מה הוא עושה בחיים", מה היא משמעות חייו. ייתכן שיש לו עבודה נעימה וקלה, הוא מרוויח משכורת נאה, יש לו מכונית חדישה, הוא נהנה מכבוד, שותף לאירועים חברתיים – אך הוא עצוב. האדם מגלגל את חייו, עובד, מסדר, מארגן, אבל הוא מתעסק בקליפת החיים, ואילו התוכן חסר. חייו ריקים ממשמעות וזה 'אוכל' אותו. הוא עצוב.

לכן חייבת להיות הפסקה. חייבת להיות שבירה של הגיהנום הזה, של מעגל הקסמים הזה, של החוקיות הזאת, הדטרמיניזם של חיי-החול, של סדרי הכלכלה והחיים שתופסים את האדם. צריך להשתחרר. לא כדי לבטל את החול. איננו מתנגדים לבניין החיים, להיפך, אך צריך להשתחרר מעבדות למעגל הרגולטיבי (=הקבוע) של מסגרות החיים כדי לרומם אותם.

והנה, באה שבת – באה מנוחה. מתוך השבת – מתרומם החול. השבת היא נשמת החול, היא "פרי הזמן"⁵, מאירה ונותנת משמעות לחיים, לכל המציאות. אין יום שבת לחוד וימי חול לחוד. הימים מאוחדים כולם, ימי החול יונקים מקדושת השבת. בכל יום חול יש מקצת שבת. ביטוי לכך אנו רואים בהלכה, שההולך במדבר ואיבד את חשבון הימים ואינו יודע אימתי שבת, יעשה יום אחד שבת גמורה ושאר הימים יעשה רק דברים הנחוצים מפני פיקוח נפש⁶. מה הערך למעשה זה? מדוע ישמור יום אחד שבת בצורה מלאה כאשר אינו יודע אם זו שבת? על זה משיב החיי אדם⁷ שכל יום חול ראוי במידה מסוימת להיות שבת. כי כל יום יש בו ניצוץ מקדושת שבת כמו שכל ישראל נקראים "ממלכת כהנים"⁸, מפני שבכל אחד מהם קיים צד מסויים של כהונה. ברכת החול באה מתוך קדושת השבת. בזוהר⁹ שואלים, שלכאורה ברכת החול גדולה משל שבת, שהרי בימי חול ירד המן ואילו בשבת הוא פסק. אלא ירידת המן בחול באה מכוח השבת. עם יציאת השבת אנו מתפללים: "ויהי נעם ה' אלוקינו עלינו ומעשה ידינו כוננה עלינו ומעשה ידינו כוננהו"¹⁰. לכאורה, תפילה זו על הצלחת המעשים מיד עם צאת השבת היא בריחה ממנה: כל השבת לא עשינו כלום, ועכשיו רוצים למהר ולעשות משהו, חוסר המעש שבשבת מפריע לנו. אבל למעשה מתוך התמלאות וספיגה של אוירת שבת, של קדושת השבת, אנו ניגשים לעשות, ומקווים להצלחה דווקא מתוך קישור לשבת. אומר האר"י הקדוש¹¹ שיש לומר את הפס' "ויהי נועם" בעמידה, כי הוא מציין את המעבר מן השבת לימי החול.

5. כביטוי הכוזרי במאמר ג, ה. 6. שו"ע או"ח שמד, א. 7. חיי אדם הל' שבת כלל א ס"א בסופו. עיין קול הנבואה עמ' רמג. 8. שמות יט, ו. 9. זוהר ח"ב פח, א. מודפס בסידורים להיאמר לפני סעודת שבת. 10. תהלים צ, יז. 11. פרי עץ חיים שער השבת בתחילת פרק כד. עיין קול הנבואה עמ' רמג בהערה טו.

השבת מחזירה את האינטימיות לאדם, אינטימיות משפחתית ואינטימיות בינו לבין ריבונו של עולם, המושבתת בימי החול. יש להגן על האדם מפני הסביבה המהממת את נפשו.

ראוי לייעץ לזוגות שנישאו זה עתה שלא להזמין אורחים לכל ארוחות השבת, יש עניין להשאיר ארוחה אחת בלי אורחים. זו אינה מידת סדום. בני הזוג חייבים להיות קצת ביחד. לפעמים יש צורך להגן על הזוג לא רק מפני הסביבה החברתית אלא אף מפני ילדיהם שלהם, כיוון שהעיסוק התמידי בילדים הורס את האינטימיות בין בני הזוג. הילדים חשובים מאוד, אבל ההורים אינם רק משרתים של בניהם, צריך זהירות. יש אף מצבים פסיכולוגיים שבהם האם השופכת כל אהבתה לתינוק מעוררת את קנאתו של בן זוגה בגלוי או שלא בגלוי. אין זה תסביך 'אדיפוס', זו תגובה נפשית פשוטה, שיש להיזהר מפניה. כך השבת משחררת את האדם מעולם של המסגרות החיצוניות, ומחזירה אותו אל חייו הפנימיים.

ניתן לשאול אם כן, מדוע הגויים אינם מצווים על השבת? הלא גם הם זקוקים למנוחה? אלא שבשבתה מעבודה יש גם שלילה. חשוב מאוד לעבוד, בעבודה עוסקים בישונו של עולם ובבנייתו. להפסיק מעשה חשוב זה ולהתבטל – הרי זהו דבר חמור ומזיק מאוד. השבת שלנו עניינה התעלות רוחנית, אבל מה היא שבתו של הגוי? בזבוז הזמן בדברי הבל, שבת חסרת תוכן. משום כך "גוי ששבת חייב מיתה"¹². אין הכוונה שבית דין לוקחים אותו והורגים אותו¹³, אלא הכוונה היא כמו שמבטאים בלשון עממית, שהשבת 'הורגת' אותו, הבטלה חסרת התוכן מזיקה לו, ומוטב שימשיך בבניינו של עולם.

12. סנהדרין נח, ב. 13. בדומה לזה, עיין שו"ת הרמב"ם הוצאת פריימן ס' שסד קובץ סימן נח.

היא מקור הברכה

"וינחו בו כל ישראל מקדשי שמך" - על דבר שאיתא בגמרא עשירים שבהו"ל מפני מה הן זוכין? מפני שמכבדין את השבתות. וכמו שכתוב בזוהר הקדוש: "מההוא יומא מתברכאן מיניה כל שתא יומין". וזה שאמר בית שמאי "מחד בשבתא לשבתא", וזה "וינחו בו" כהתרגום "ונברכו בו" מתרגם "ויתברכין בדיליה עמי ארעא". וזה שאנו מבקשין שבשביל השבת תהיה לנו מנוחה כל הימים, הן מנוחת הגוף והן מנוחת הנפש.

ר' יצחק יעקב מביאלא "ישרי לב" עמ' 22

עבודת ימי המעשה מיתקנת ע"י השביתה ממנה בשבת

"וכל פעל ה' למענהו" - כדי שהאדם יתקן בימי החול שרומזים לעוה"ז את כל ל"ט מלאכות ויברר כל הניצוצין קדישין, וכמאמר הכתוב: "ששת ימים תעשה מלאכה" - תעשה הוא לשון תיקון, שיתקן כל הל"ט מלאכות בימי החול מפני אימת השבת, שיירא וייבוש ויסור מכל הרע בכדי שיוכל לקבל לזכות לאור קדושת השבת. והיא ע"י שמתבונן בכל הל"ט מלאכות שיש בורא אחד יחיד ומיוחד שברא כל העולמות וכל הדברים הגשמיים וע"י זה יברר מאיתו כל רע, ולא ימשך אחר דברים הבלים ודברים גשמיים וימליך קודשא־ברוך־הוא על כל אברים דיליה (שלו) ועל כל המחשבות והדיבורים והמעשים. ונוכל ע"י זה לזכות לבחינת שבת שרומז לעוה"ב, כמאמר מעין עולם הבא יום שבת מנוחה בחינת מנוחה ותענוג, כמאמר הכתוב "אז תתענג על ה'" היא בחינת התייחדות אמיתי עם הבורא ברוך הוא ביחודא שלים.

ר' דוד מטאלנא "מגן דוד"